

Grosfeld, Barbara

Szkoły i muzea w stronę Europy : edukacja o dziedzictwie w Zamku Królewskim w Warszawie

---

Kronika Zamkowa 1-2/47-48, 171-178

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Barbara Grosfeld

**SZKOŁY I MUZEA W STRONĘ EUROPY.
EDUKACJA O DZIEDZICTWIE W ZAMKU KRÓLEWSKIM
W WARSZAWIE**

Edukacja o dziedzictwie, realizowana od początku istnienia muzeum Zamku Królewskiego przez Dział Oświatowy, stanowi dziś temat prowadzonej w Europie - i poza nią - debaty na temat roli kultury w rozwoju współczesnego świata. Debata ta toczy się w ośrodkach akademickich, międzynarodowych instytucjach i organizacjach (UNDP, UNESCO, Rada Europy), a także w środowiskach zaangażowanych w ochronę zabytków. Seminaria, sympozja, programy studiów akademickich budowane są na podstawie doświadczeń wynikających z konkretnych działań podejmowanych w Europie, także z udziałem partnerów spoza kontynentu. Europejskie programy pilotażowe - np. *Klasy dziedzictwa, Szkoła adoptuje zabytek, Z ulicy na ulicę, Muzea i szkoły w stronę Europy* - służą wypracowaniu takich metod edukacji o dziedzictwie, które miałyby szerokie skutki społeczne. Szkoły i muzea jako powszechnie dostępne instytucje dobra publicznego traktowane są tu jako motor i gwarancja demokratycznego rozwoju, stanowiąc rodzaj laboratorium społeczeństwa obywatelskiego, a celem realizowanych przez nie programów jest m.in. przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu, bezrobociu i barbaryzacji. Kultura postrzegana jest w tych programach jako ważne narzędzie stabilizacji i bezpieczeństwa społecznego.

Istotą programów edukacyjnych o dziedzictwie jest uruchomienie wzajemnej komunikacji dla osiągnięcia poważnych celów społecznych, co na wielką skalę realizowane jest w ramach funduszy strukturalnych. Programy te są wysoko cenio-

ne przez środowiska przeciwne rozrostowi biurokracji w strukturach unijnych i polityce „oświeconego absolutyzmu” wobec traktowanych paternalistycznie społeczeństw. Stanowią też odpowiedź na postrzegany w całym świecie i rzetelnie analizowany także w Polsce problem „kryzysu uniwersytetu”¹, pociągający za sobą kryzys szkoły. Budowane są scenariusze przyszłej szkoły w czasach globalizacji i nowej ekonomii. Europejskie programy edukacji o dziedzictwie oparte są na założeniach:

a. bezpośredniego kontaktu z materialnymi i niematerialnymi śladami dziedzictwa;

b. rzetelności naukowej programów edukacyjnych;

c. rzetelności pedagogicznej tych programów z wymogiem stosownej aksjologii;

d. powszechnego, demokratycznego dostępu do programów;

e. ewaluacji programów, gwarantującej kontrolę nad celowością wydatkowanych na nie środków publicznych (wymagana ewaluacja programu opiera się m.in. na zachowanej i dostępnej wszystkim zainteresowanym dokumentacji prac szkoły i muzeum).

W programach tych wychodzi się z założenia, że bezpośredni kontakt z dziedzictwem kultury bardziej niż podręcznikowy przekaz historii chroni przed ideologiczną manipulacją. Przyjmuje się, że zastosowane w nich nowoczesne metody (np. metoda projektu) zagwarantują wysoki poziom merytoryczny i będą sprzyjać osiągnięciu istotnych celów wychowawczych.

Dorobek Polski w dziedzinie edukacji o dziedzictwie, oparty na osiągnięciach polskich uczonych zaangażowanych w działania UNESCO, ICOMOS, ICOM, dotyczy inicjatyw o charakterze naukowym; w mniejszym stopniu znajduje wyraz w polityce państwa wobec kultury i zrozumieniu jej społecznej roli. Odpowiedzią na brak takiej polityki są inicjatywy ideowe środowisk związanych z kulturą i nauką (Kongres Kultury w 1981 r., kongresy kultury chrześcijańskiej, Festiwal Nauki, idea szczególniego wsparcia dla nauki, edukacji i kultury lansowana przez Polską Radę Ruchu Europejskiego jako tzw. IV Filar), a także praktyczne działania organizacji pozarządowych (Ośrodka „Pogranicze” w Sejnach, Centrum Edukacji Obywatelskiej czy Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej). Na mniejszą skalę projekty edukacji o dziedzictwie realizują powołane do tego instytucje kultury, szkoły w ramach własnych programów oraz poszczególni wybitni nauczyciele.

Dział Oświatowy Zamku Królewskiego w Warszawie od lat włącza się z własnymi projektami w realizację i promocję zarówno międzynarodowych idei i działań, jak też inicjatyw krajowych, podejmując współpracę z innymi, zaangażowanymi w tę misję podmiotami. Nasze własne doświadczenie pozwoliło dokonać ewaluacji znaczenia tych działań w sferze społecznej, politycznej i kulturalnej, jak również oceny roli instytucji muzealnej w ich realizacji. Ewaluacja ta, którą za Leszkiem Korporowiczem traktujemy jako „zaproszenie do rozwoju”², wykazała następujące możliwości edukacji o dziedzictwie w wymienionych wyżej sferach:

w dziedzinie społecznej - wzbudzanie poczucia jedności społeczności szkolnej, lokalnej i szerszej - narodowej, europejskiej, wreszcie powszechnej, ogólno ludzkiej przez ożywianie świadomości wspólnego języka kultury, który służy zarówno budowaniu własnej tożsamości, jak i umożliwia komunikację z „innymi”, dialog, w którym różnice odkrywane są jako wartości pobudzające rozwój partnerów;

poczucie jedności uruchamia się w wyniku współdziałania w projektach różnych środowisk społecznych, kulturowych i grup wiekowych, a także rozmaitych instytucji życia społecznego;

w dziedzinie politycznej - odkrywanie kultury jako wyrazu dających się komunikować i godnych afirmacji dążeń dawnych i potencjalnych przeciwników ideowych i politycznych, zarówno w przestrzeni międzynarodowej, jak i wewnętrznej; edukacja umożliwia tu kształtowanie postawy naukowej, dystansu i krytycyzmu wobec własnej wizji historii, pozwala na doświadczenie słuchania i zrozumienia racji „innych”, także ich mitów i uprzedzeń;

w dziedzinie kulturalnej - edukacja o dziedzictwie wprowadza w doświadczenie kultury, jako dostępnego każdemu języka ponadśrodowiskowej, uniwersalnej komunikacji, jako formy ludzkiej aktywności, pozwalającej wyrazić osobowe i grupowe dążenia przez działania artystyczne, oraz jako formy logoterapii przez poznanie i współtworzenie dzieł kultury; edukacja o dziedzictwie pozwala odkrywać kulturę jako przestrzeń pobudzającą aktywność i kreatywność w różnych dziedzinach życia społecznego?.

Wskazane efekty projektów edukacji o dziedzictwie są rezultatem doświadczenia, które mówi, że grupa realizująca projekt staje się z czasem społecznością aksjologiczną, projektującą cele oraz metody pokonywania trudności i osiągnięcia maksimum rezultatów. Uczestnicy projektu edukacyjnego doświadczają uruchomienia w sobie twórczej postawy, zdolności do kreacji artystycznej w nieprzewidywanych przedtem dziedzinach, nawiązania głębokich więzi z innymi przez ukierunkowanie swoich działań na wspólne, ciągle od nowa wyznaczane cele, budzenia się odpowiedzialności za program, doświadczenia entuzjazmu płynącego z pracy w grupie i wymiany z innymi „twórcami”. Autoewaluacja przenosi korzyści projektu na każdego uczestnika, zmusza do określenia osobistego udziału, znalezienia w nim własnego miejsca,

a także wymiany doświadczenia w grupie uczniów, nauczycieli, instruktorów, muzealników, artystów.

PRZYKŁADY REALIZACJI PROGRAMU EDUKACJI O DZIEDZICTWIE

Dział Oświatowy Zamku Królewskiego realizuje edukację o dziedzictwie w jego pełnej formie w ramach projektu *Bernardo BeUotto - ambasador kultury*. W listopadzie 2002 r. odbyło się pierwsze seminarium dla nauczycieli i muzealników, przygotowujące do jego realizacji. Zaproszeni zostali przedstawiciele programu *Socrates*, aby prezentować materiały informujące o warunkach udziału szkół w europejskiej wymianie młodzieży w ramach wspomnianego projektu. Historycy sztuki z Wenecji, Drezna i Warszawy, badacze malarstwa Bellotta, a także muzealnik z Drezna i nauczyciel z Wenecji spotkali się z polskimi muzealnikami i nauczycielami. Spośród uczestników seminarium wyłoniła się grupa przedstawicieli obydwu grup zawodowych, która rozpoczęła przygotowania do otwarcia programu edukacyjnego.

Kolejne seminaria, zapraszające do udziału w programie, połączone były z prezentacją dorobku szkół i muzeów (*Bal u króla* w 2002, *Bestiariusz króla i jego ogrody* w 2002, *Obiad czwartkowy* w 2003, *Festiwal Canaletta* przy okazji otwarcia wystawy konserwacji kolekcji Bellotta w 2004 czy *Festiwal Teatralny* w 2005 r.). Od 2004 r. we współpracy z Muzeum Teatralnym w Warszawie przygotowujemy się do realizacji przedstawień teatralnych jako metody edukacji o dziedzictwie angażującej rozmaite formy twórczości artystycznej (scenografia, muzyka i taniec, retoryka). Przygotowaniem do zajęć teatralnych były warsztaty artystyczne w Zakopanem, a także warsztaty malarskie i muzyczne dla uczniów i nauczycieli w Zamku Królewskim oraz w szkołach i placówkach wychowania pozaszkolnego w Białymstoku, Płocku, Kaluszyńce, Dzierżgówku i Czerniewicach (sponsorowane przez Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga i Biuro Młodzieży MENiS). Obecnie

1. Warsztaty tkackie dla uczniów i nauczycieli biorących udział w programie *Bernardo BeUotto - ambasador kultury* w szkole im. H. Modrzejewskiej w Zakopanem zostały powtórzone przez uczestników wśród lokalnych społeczności. Zajęcia w szkole w Kaluszyńce. Fot. M. Bartosiak

w projekcie biorą udział muzea, instytucje kultury i nauki, a także kilkanaście szkół i placówek wychowania pozaszkolnego z Białegostoku, Płocka, Krakowa i Zakopanego. Uczestniczące w nim instytucje pracują w różnych środowiskach, również w małych miejscowościach z dużym bezrobociem i poważnymi problemami społecznymi.

Program pozwolił skumulować wieloletnie doświadczenie edukacyjne Działu Oświatowego Zamku - od 1982 r. prowadzone są zajęcia dla szkół, w tym specjalne programy dla uczniów niepełnosprawnych, dla dzieci i dorosłych chorych psychicznie, zajęcia dla więźniów, kursy dla nauczycieli. W 1995 r. Zamek ogłosił coroczny konkurs dla szkół o ochronie dziedzictwa, upowszechniając w specjalnie przygotowanej publikacji konwencje UNESCO. Każdego roku szkoły uczestni-

2. Wykładowcy kursu dla nauczycieli *Pokój - marzenie, dążenie, rzeczywistość kultury europejskiej*, od prawej: o. Marek Pieńkowski OP, bp Zdzisław Tranda - Kościół Ewangelicko-Reformowany, imam Salim Chazbijewicz, Stanisław Krajewski - Polska Rada Chrześcijań i Żydów. Fot. A. Ring & B. Tropiło

czące w konkursie są nagradzane warsztatami o dziedzictwie, prowadzonymi na sesjach wyjazdowych w miejscach bogatych w zabytki kultury polskiej z uwzględnieniem ich wymiaru europejskiego. Tematyka warsztatów odnosi się do różnorodności kulturowej dawnej i współczesnej Polski - *Kraków, siedziba króla, mecenasa kultury i opiekuna różnorodności środowisk kulturowych dawnej Rzeczypospolitej* (1995), *Gdańsk - miasto wielu kultur* (1996), *Toruń - miejsce Colloquium Charitativum w czasie wojen religijnych XVII wieku* (1997), *Cmentarze Warszawy - ślady różnorodności kulturowej miasta* (1997), *Festiwal czterech kultur we Włodawie* (1998) itd. Nagrody konkursowe miały formę zapożyczoną z europejskiego programu *Klasy dziedzictwa*.

Ważną płaszczyzną współpracy Działu Oświatowego ze szkołami są organizowane od kilku lat kursy dla nauczycieli. Obejmują one zajęcia przygotowujące do udziału w programie *Bernardo Bellotto - ambasador kultury* (2001-2004) oraz spotkania z wybitnymi humanistami, za-

praszające do debaty na temat roli edukacji o dziedzictwie⁴. Spotkania te mają przygotowywać do publicznej debaty na następujące tematy:

- Jak wychowywać człowieka zdolnego zachować niezależność wobec dominujących opinii, sentymentów, resentymentów, wobec narzuconych zachowań i obyczajów.
- Jak uczyć, aby kształtować obywatela zatroskanego o świat, odpowiedzialnego za to, co spotyka na swojej drodze.
- Do jakich sięgać motywów i wzorców osobowych, kształtowanych w różnych kręgach kulturowych, aby krzewić wizję człowieka pozostającego w ciągłym dialogu ze światem i równocześnie zdolnego zachować i wzbogacać własną tożsamość.

Celem organizowanych kursów jest:

- a. stworzenie płaszczyzny spotkania środowisk i osób zajmujących się edukacją o dziedzictwie kultury na różnych poziomach (uniwersytet, muzeum, szkoła) dla wypracowania w przyszłości kierunków i metod rozwoju tej edukacji;

b. prezentacja ekspozycji muzealnej jako wartościowej przestrzeni w nowoczesnej edukacji o dziedzictwie kulturalnym, według zasad ewaluacji w pedagogice (postępowanie krok po kroku w poznawaniu konkretnych źródeł bez uprzedzającej generalizacji, prezentowanie różnorodności i wzajemnej zależności treści ukrytych w dziełach sztuki)?;

c. prezentacja trybu postępowania w pedagogice o dziedzictwie, zmierzającego nie do uogólnień, lecz do hipotezy roboczej, wykazującej rzeczywistość kultury jako wewnętrznie powiązanej, ale różnorodnej.

Istotnym elementem zamkowych kursów jest wskazanie na różnorodność jako szczególną wartość i specyfikę kultury dawnej Rzeczypospolitej. Kursom towarzyszy prezentacja muzyki różnych środowisk kulturowych w wykonaniu wybitnych artystów, a także zespołów dziecięcych, np. Ukraińskiego Zespołu Ludowego „Czeremosz” z Węgorzewa.

Tematyka kursów dla nauczycieli związana jest ze zbiorami naszego muzeum i stanowi kontekst konieczny do ich odbioru i egzegezy:

- *Etos władzy i życia społecznego* (1999);
- *Sprawiedliwość - marzenie, dążenie, rzeczywistość kultury europejskiej* (2000);
- *Pokój - marzenie, dążenie, rzeczywistość kultury europejskiej* (2001);
- zajęcia przygotowujące do udziału w programie *Szkoła adoptuje zabytek* pt. *Bernardo Bellotto - ambasador kultury* (2001-2004);
- *Starość i młodość w kulturze europejskiej - mit Fausta* (2002);
- *Wolność w kulturze europejskiej - idee* (2002); kurs ten odbył się z udziałem Françoise Jurion z Fundacji „Pegaz” przy Parlamencie Europejskim, która prezentowała zagadnienie społecznej roli edukacji o kulturze w programach europejskich;
- *Historia Polski w obrazach, na przykładzie zbiorów Zamku Królewskiego w Warszawie* (2003);
- *Filozoficzne podstawy edukacji o dziedzictwie, czyli jak uczono w dawnej szkole*

w środowiskach kulturowych dawnej Europy i Polski (2003);

- *Co muzyka daje edukacji o dziedzictwie?* (2003, 2004);
- *Samorządy Europy - korzenie* (2004);
- *Parlamenty Europy - korzenie* (2004);
- *Sacrum w kulturach źródłowych Europy* (2004);
- *Polscy ojcowie Europy, czyli o polskich koncepcjach federacyjnych i konfederacyjnych w latach 1939-1979* (2004);
- *Dziedzictwo Rzeczypospolitej Wielu Narodów dla kultury i pamięci Litwy, Polski, Ukrainy i Białorusi* (2004);
- *Ceremoniał i rytuał w życiu małych i wielkich* (2005).

W trakcie kursów prezentowany jest dorobek realizowanego równoległego programu *Bernardo Bellotto*. Słuchacze mają zatem możliwość obserwacji „produktu” pracy szkół, które podjęły projekt.

Pedagogika dziedzictwa wymaga specjalnego przygotowania nauczycieli i muzealników do realizacji programów interdyscyplinarnych. Należy nadać mu formę wspólnie wykonywanych projektów, wspólnego budowania modeli ewaluacji, wymiany indywidualnych doświadczeń i prezentacji osiągnięć. Ta dziedzina pedagogiki powinna być przedmiotem studiów i szkoleń dla nauczycieli, organizowanych przez podmioty realizujące pilotażowe projekty edukacyjne, dających możliwość współpracy z ośrodkami akademickimi, korzystania z aktualnego dorobku naukowego w dziedzinie studiów nad kontekstami kultury (filozofia, teologia, literatura, historia), a także stwarzających okazję do eksperymentowania w dziedzinie metodyki nauczania o dziedzictwie. Kursy dla nauczycieli w Zamku Królewskim przygotowują do nauczania w tej dziedzinie, a poszczególne tematy interdyscyplinarnych spotkań mają wymiar europejski. Pracujemy nad udoskonaleniem ewaluacji kursów i modyfikujemy ich formy, wprowadzając w coraz większym stopniu warsztaty edukacji artystycznej, szczególnie w dziedzinie muzyki europejskiej (m.in. warsztaty według systemu Carla Orffa,

3. Warsztaty muzyczne wg systemu Carla Orffa prowadzone przez K. Jakóbczak-Drażek dla uczniów i nauczycieli szkoły z Zakopanego. Fot. A. Surmiak

prowadzone przez Akademię Muzyczną im. Fryderyka Chopina w Warszawie).

WARTOŚĆ DZIEDZICTWA JAKO NARZĘDZIA EDUKACJI

Udział w programach edukacji o dziedzictwie jest ogromnie satysfakcjonujący dla muzealników¹¹. Dają one możliwość przeniesienia w szerokie kręgi dorobku elitarnych środowisk naukowych Polski i naszej części Europy. Dorobek środowisk akademickich takiej rangi jak Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną Europy Środkowej i Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, zarówno w Polsce, jak i w krajach sąsiednich, a także własne prace naukowe muzeów, kwerendy robione dla celów wystawowych, dorobek międzynarodowych komisji podręcznikowych mogą zostać upowszechnione znacznie szerzej niż w przewidzianych

pierwotnie, ograniczonych kręgach odbiorców. Ważniejsze jednak jest, że mamy do czynienia nie z popularyzacją, lecz z dydaktyką, tzn. włączeniem tematyki dziedzictwa w programy stymulujące rozwój wiedzy i umiejętności, które dają się weryfikować w twórczości własnej i zbiorowych działaniach uczniów. Właśnie owa skuteczność, sprawdzona w ewaluacji, jest podstawowym wymogiem programów. Warunkiem skuteczności w osiąganiu celów dydaktycznych i wychowawczych jest naukowa rzetelność, gwarantowana przez uwzględnienie różnych stanowisk badawczych, krytycyzm w stosunku do źródeł, możliwie szeroka podstawa źródłowa, znajomość kontekstów kulturowych, interdyscyplinarność.

Jak widać, programy wymagają bardzo wysokich kwalifikacji. Dlatego celem współpracy Zamku i różnych podmiotów, które je realizują, jest wsparcie merytoryczne, metodyczne i organizacyjne mniejszych

projektów, łączenie w sieci i wymiana doświadczeń poszczególnych szkół, placówek wychowania pozaszkolnego, muzeów i artystów zaangażowanych w edukację o dziedzictwie.

Pracujemy nad ewaluacją i dalszym rozwijaniem świadomości, że edukacja artystyczna, własna twórczość, a szczególnie praca w grupie angażuje młodzież, także młodzież z trudnościami, pozwalając jej znaleźć własne miejsce w szkole, dostosowane do aktualnych możliwości, doświadczyć afirmacji swoich działań przez innych członków grupy, nauczycieli, pracowników muzeów i w innych środowiskach, stanowiących publiczność dla prezentowanego produktu programu. W ten sposób edukacja o dziedzictwie osiąga szerszy cel, jakim jest uspołecznienie i edukacja obywatelska.

Działania powyższe skupiają się wokół własnego, realizowanego w długim czasie projektu Zamku Królewskiego *Bernardo BeUotto - ambasador kultury*, który mieści w sobie rozmaite programy i inicjatywy edukacyjne, oparte na edukacji artystycznej jako skutecznej wychowawczo, służącej rozwojowi i uspołecznieniu, metodzie edukacji o dziedzictwie. Projekt Zamku zmierza do wypracowania modelu współpracy muzeum i instytucji oświatowych przydatnego dla rozmaitych rozwiązań systemowych, w których edukacja o dziedzictwie będzie realizowana w muzeach, szkołach, placówkach wychowania pozaszkolnego i instytucjach kultury.

Autorzy programów europejskich dostrzegają wielką wartość dziedzictwa jako narzędzia edukacji zabezpieczającej przed manipulacją przez kulturę masową i negatywnymi skutkami globalizacji. Podkreśla się wartość osobistego kontaktu z dziełami sztuki, osobistego kontaktu z osobami zajmującymi się tworzeniem, ochroną i studiowaniem dzieł sztuki, własnej, długofalowej pracy ucznia w grupie, która formułuje pytania, poszukuje informacji, studiuje źródła, poznaje konteksty, zwraca się o pomoc do znawców przedmiotu, poznaje instytucje i środowiska związane z tematem swoich badań i wreszcie przekazuje

innym - kolegom, rodzinie, szerszej społeczności rezultaty swojej pracy, tzw. produkt. Produktem może być przedstawienie teatralne, pantomima, płyta CD, strona internetowa, album czy wystawa szkolna, ale także oprowadzanie po rejonie zabytkowym, prezentacja osiągnięć dla pensjonariuszy domu starców, pacjentów w szpitalu czy po prostu kolegów z innej szkoły czy podwórka.

Przyglądając się aksjologii i metodom europejskich programów edukacyjnych, historyk dostrzeże łatwo ich dawne korzenie. Wspomniane metody i cele były realizowane w szkołach parafialnych, kolegiach i gimnazjach Europy w epoce *ancien régime*, w metodach szkół jezuitckich, koncepcjach Jana Amosa Komeńskiego, wychowaniu salezjańskim. Dziś jednak uczeń nie jest uspołeczniony przez środowisko i szkołę, która stosuje zasadę kumulacji wiedzy Komeńskiego w nowej sytuacji, bez kontekstu rodzącej więzi społeczności lokalnej. Dlatego cel, jakim jest „edukacja dla życia”, musi zostać specjalnie wyodrębniony. Ważne jest, by cel ten nie stał się enigmatycznym w treści sloganem, którego siła może zagrozić rzetelności wiedzy i indywidualnemu rozwojowi ucznia.

Programy *Klasy dziedzictwa*, *Szkoła adoptuje zabytek*, *Z ulicy na ulicę*, *Muzea i szkoły w stronę Europy* wykorzystują dorobek nauki we wszystkich dziedzinach dotyczących dziedzictwa, a zarazem uruchamiają głęboką refleksję w sferze edukacji. Stymulują też instytucje powołane do odpowiedzialności za przyszłość społeczeństw, do współpracy w poczuciu wspólnej misji. Każda z tych instytucji zachowuje i pielęgnuje własną specyfikę oraz wykonuje własne zadania. Rzeczą nową jest synergia, zarówno wewnątrz każdej instytucji, jak i pomiędzy nimi, a także w odniesieniu do szerszych grup społecznych, jako realizacja idei „edukacji permanentnej”.

Jaką rolę mogą pełnić instytucje partnerskie w ramach programów?

a. Uniwersytet - przez udział w programach realizowanych w szkołach, piloto-

wanych przez muzea, uzyskuje informację o stanie edukacji szkolnej dot. dziedzictwa kultury i możliwościach wykorzystania dorobku naukowego środowisk akademickich w tej dziedzinie (w Polsce szczególnie ważne jest upowszechnienie dorobku naukowego instytutów zajmujących się ujęciem historii sąsiednich państw o zmienionych historycznych granicach - Ukrainy, Litwy, Białorusi, Niemiec, Polski - i wspólnych komisji podreżnikowych polsko-niemieckich i polsko-izraelskich);

b. Muzeum - ma szansę rozwoju jako miejsce studiów i ochrony dziedzictwa przez stworzenie platformy współpracy dla środowisk akademickich, nauczycieli i szerszej społeczności oraz uczniów w bezpośrednim kontakcie z dziełami kultury. Dzięki temu otrzyma informacje

o potrzebach i możliwościach różnych grup odbiorców stałej ekspozycji i wystaw czasowych;

c. Szkoła - przez udział w programach edukacji o dziedzictwie osiągnie płaszczyzną współpracy ze środowiskiem pozaszkolnym (rodziną społecznością lokalną instytucjami partnerskimi, samorządem) na gruncie zainteresowania i wspólnej troski o dziedzictwo kultury;

d. Samorząd - wspierając podmioty realizujące programy edukacji o dziedzictwie (uniwersytet, muzeum i szkoły) w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa kultury, wzmocni społeczną misję tych instytucji dla wspólnego celu budowania społeczeństwa obywatelskiego i przeciwdziałania społecznym patologiom, także wyrażającym się w wandalizmie.

PRZYPISY

¹ Głosy Jerzego Axera do książki B. Readingsa, *The University in Ruins*, Res Publica Nova, listopad 2002.

² *Ewaluacja w edukacji*, red. L. Korporowicz, Warszawa 1997.

³ Wystąpienie Krzysztofa Pawłowskiego na temat roli edukacji artystycznej w przygotowaniu do działalności w biznesie w pracach grupy roboczej w ramach *VForum Przyszłości* Fundacji Konrada Adenauera, Warszawa, kwiecień 2003.

⁴ W kursach wzięli udział jako wykładowcy m.in.: Jerzy Axer, Juliusz Domański, Leszek Kołakowski, Lech Szczucki, Robert Piłat, Jacek Salij, Karol Modzelewski, Jacek Banaszekiewicz, Jarosław Isajewicz (Ukraina), Juratę Kiaupiene (Litwa), Jerzy Kłoczowski, Halina Manikowska,

Adam Manikowski, Adam Ziółkowski, Ewa Wipszycka, Anna Sucheni-Grabowska, Janusz Tazbir, Henryk Samsonowicz, Hanna Zaremska, Selim Chazbijewicz, Stanisław Krajewski, Symcha Keller, Leszek Tranda, Urszula Augustyniak, Wojciech Kriegseisen, Stefan Bratkowski, Jan Okoń, Hanna Dziechcińska, Barbara Skarga, Remigiusz Sobański, Jerzy Wyrozumski, Tomasz Merta, Marek Cichocki, Dariusz Karłowicz, Wiesław Juszcak i wielu innych.

⁵ „Scuola e didattica” XLVII: 2002, dodatek nr 11, red. S. Mascheroni.

⁶ Zob.: *Education through art. I musei di arte contemporanea e I servizi educative tra storia e progetto*, ed. Mazzetta, Milano 2003.